

Mr. sc. Mario DAGOSTIN

**PRILOG PROUČAVANJU ŽIVOTA I DJELA
PROF. DR. SC. RADULA BUTOROVIĆA (1918. – 2003.)**

UDK: 930-05 Butorović, R.
Rukopis primljen: 28. studenog 2009.
Prihvaćen za tisak: 17. siječnja 2010.

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

Mr. sc. Mario Dagostin
HR – 51000 Rijeka
Mate Balote 29

Radule Butorović iz područja Nikšića, Crne Gore, morao je 1941. godine prekinuti studij u Beogradu zbog nacifašističke okupacije i razbijanja Kraljevine Jugoslavije. Vratio se u zavičaj i postao aktivan rukovoditelj u antifašističkom ustanku, zarobljen, osuđen na smrt, odveden je u konclogore u Italiju, sudjeluje u logoraškom otporu. Nakon kapitulacije Kraljevine Italije sudjeluje u razvoju talijanskoga pokreta otpora. Postaje član Prekomorske brigade NOV-a i PO-a Jugoslavije, vraća se te sudjeluje do 1945. godine kao oficir dalmatinske brigade u borbama za oslobođenje dijelova Bosne i Hercegovine, Like, hrvatske i slovenske obale, uključujući i Trst i područje do Soče. U Istri i riječkom području ostaje do 50-tih godina, a tada u Beogradu završava Visoku vojnu akademiju i Fakultet političkih znanosti. Umirovljen je kao pukovnik. Doktorirao je u Ljubljani s temom o Rijeci u NOR-u. Predaje na visokim školama i fakultetima. Zadnjih nekoliko desetljeća živi i radi u Rijeci. Objavio je niz radova i knjiga.

Ključne riječi: Radule Butorović; Drugi svjetski rat; NOV; Rijeka

1. Peta obljetnica smrti prof. dr. sc. Radula Butorovića

Još za života prof. dr. sc. Radula Butorovića u osnovi smo poznavali i cijenili njegovo znanstveno djelovanje, entuzijazam, dosljednost, upornost, ustrajnost i dugotrajnost u njegovu višeznačnom znanstvenom, a posebno povijesnom radu. Zapažali smo i njegov humanistički i realni prilaz čovjeku u prostoru, vremenu,

povijesnoj zbilji određenoga kraja te odnosa i ponašanja ljudi u različitim povijesnim situacijama. Sve je to bio, ustvari, dio normalnoga, dnevnoga kontakta – kao “samo po sebi sve je razumljivo”. Međutim, nakon samo pet godina od smrti prof. Butorovića sve više osjećamo prazninu; prisjećamo se svježine onoga dnevnoga srdačnoga susreta, komunikacije i plemenita ljudskoga odnosa, topline i blagosti njegovih riječi, smisla i suštine njegove pisane riječi o životu i životnom putu. Pamtimo činjenice i događaje o njegovu stasanju, školovanju, životnom izboru i opredjeljenju, svjetonazoru, borbama, logorovanju u talijanskim fašističkim logorima, uključivanju u antifašistički pokret, sudjelovanju u završnim borbama za oslobođenje naših krajeva od fašizma strane i domaće provenijencije, njegovo mjesto, rad i djelovanje u mirnodopskom vremenu u vojnim jedinicama, Istri, obrazovnu procesu kao čovjeka pedagoga i odgajatelja brojnih generacija studenata na više fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Sve smo više svjesni veličine njegove pisane riječi, a posebno iz vremena NOB-a ili, još konkretnije, Sušaka i Rijeke u NOB-u, kao i mnoga druga povijesno-znanstvena djela. Svjedoci smo da njegov povijesno-znanstveni opus sve više zaokuplja pažnju mladih generacija, dakako, naročito povjesničara.

2. Počeci životnoga puta i aktivnosti Radula Butorovića

Radule Butorović rođen je 1918. godine u mjestu Štelin, općina Nikšić u Crnoj Gori. Potječe iz seljačke obitelji naprednih pogleda na život i svijet. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Nikšiću. Studirao je u Beogradu, a početkom Drugoga svjetskoga rata, nakon napada i bombardiranja glavnoga grada Kraljevine Jugoslavije od strane Hitlera i nacističke Njemačke vratio se u svoj Nikšić. Mladi napredni student širokih vidika, rodoljub i domoljub odmah se uključio u NOP i antifašistički ustanak u Crnoj Gori, pridružio se nikšićkom partizanskom odredu već u 1941. godini. Zbog svojih prepoznatljivih sposobnosti od samih početaka postaje omladinski rukovodilac odreda. Udarom talijanskoga fašističkoga okupatora na njegov odred biva zarobljen i odveden u zatvor u Cetinje. U tom zatvoru pred Vojnim sudom osuđen je na kaznu pogubljenja. No, smrtna kazna na sreću nije izvršena, već je preinačena u doživotnu robiju. Cetinjski zatvor bio je samo prva postaja na robijaškom putu, odatle je odveden u zarobljenički logor u južnu Italiju, gdje je pored logorskih užasa (gladi, fizičkoga i psihičkoga maltretiranja) prebolio i tifus. U logorima i njihovoj znanoj torturi nije klonuo; štoviše tajno sudjeluje u konspirativnim logoraškim skupinama (trojke), u kojima se teorijski, društveno-politički i organizacijski osposobljavao i pripremao za sudbonosne dane,

ustupljao tajne kontakte s pojedincima i grupama iz talijanskoga pokreta otpora prema fašizmu. Nakon kapitulacije Kraljevine Italije, 8. rujna 1943. godine, priključuje se snagama otpora talijanskih antifašista i preko savezničkih snaga antifašističke koalicije (Anglo-američke) – koje su stigle na Apeninski poluotok, organizirano je i dobrovoljno ušao u sastav Prekomorskih partizanskih brigada i došao se boriti u svoju domovinu kao pripadnik jedinica NOV-a i PO-a Jugoslavije.

Iz ranijega kazivanja vidljivo je da je pokojni Radule Butorović već u najranijoj mladosti pripadao dijelu napredne, antifašističke i slobodarske mladeži Crne Gore i studentske omladine Beograda. Nakon napada nacističke Njemačke i zatim fašističke Italije na Kraljevinu Jugoslaviju, a time i na Crnu Goru, Radule se odmah svrstao na antifašističku – svestrano osloboditeljsku stranu svoga naroda. Uključio se kao borac u nikšički partizanski odred. Kao završeni gimnazijalac i student isticao se svojom prirodnom nadarenošću, organizacijskim i društvenopolitičkim sposobnostima te je odmah izabran za rukovoditelja omladinskoga uzrasta boraca. Koliko je bio opasan za novoga talijanskoga fašističkoga gospodara vidljivo je i po presudi Vojnoga suda koja je glasila “Radule Butorović osuđuje se na smrt”. Kako je poznato presuda je preimenovana na doživotnu robiju, odnosno kaznu zatvora. Radi sigurnosti talijanskoga fašističkoga sustava, osuđenik nije ostao u zatvoru u Crnoj Gori, već je prebačen u koncentracioni logor u južnu Italiju. U tim logorima ne miruje, osposobljava se, potajno organizira i povezuje s vanjskim članovima otpora fašizmu u Italiji. Nakon kapitulacije Italije aktivno surađuje i učestvuje u snagama otpora u samoj Italiji i pomoću savezničkih snaga antifašističke koalicije uključuje se u Treću prekomorsku brigadu NOV-a i PO-a Jugoslavije, najprije kao politički komesar Prvoga bataljuna, a nakon reorganizacije brigade kao njezin politički komesar.¹ Treća prekomorska brigada u borbi je naših naroda za oslobođenje imala veliko značaje. Formirana je u Italiji početkom prosinca 1943. godine, a sačinjavali su je borci različitih narodnosti, koji su na djelu kovali bratstvo i jedinstvo, u sastavu te brigade bila je i četa Talijana, najviše njih iz Južne Italije. Treća brigada brojala je od 1800 do 2000 boraca, a na Vis je stigla na samom početku ožujka 1944. godine.

Brigada je djelovala u sastavu 26. dalmatinske divizije NOV-a i PO-a koja je branila otok Vis od prosinca 1943. do kraja 1944. godine. U počecima se sastojala od 120 Slovenaca, 450 Hrvata, 150 Talijana pretežno iz južne Italije, 125 Crnogoraca, 15 Srba, 3 Židova iz Jugoslavije, a tu je bio i jedan Španjolac

---

¹ *Prekomorci* Ljubljana, 1965., str. 464-465.

i jedan Francuz te 15 pripadnika drugih nacionalnosti.² Pred konačno oslobođenje dalmatinskih otoka i kopnene obale Dalmacije 26. diviziju sačinjavale su: 1. dalmatinska proleterska brigada, 11. dalmatinska udarna brigada, 12. dalmatinska brigada, 3. prekomorska brigada, inženjerski bataljun, bataljun za vezu i druge pomoćne jedinice. Toj su diviziji pripadale i kopnene jedinice stacionirane na Visu – 1. tenkovska brigada te artiljerijska grupa (sastavljena uglavnom od prekomoraca). Bilo je tu i engleskih snaga, njih 444 vojnika, te dva bataljuna škotske pješadije. Tako je u veljači na Visu bilo oko 2000 savezničkih vojnika. U travnju te godine izgrađena je i aerodromska staza za sve tipove letjelica. U prvom desantu na Brač djelovala je i Treća prekomorska brigada; zatim je slijedilo oslobođenje Mljeta. Prilikom odlaska s Visa brigada, čiji je politkomesar upravo bio Radule Butorović, imala je 4. bataljuna, 1600 boraca s dodatnim četama (osiguranje 130 ljudi; četa za vezu 120, sanitetski vod 30, zaštitni vod 47, sanitetska služba 15, intendantura s komorom 60 pripadnika što je sve zajedno činilo preko 2000 boraca i komandnoga kadra). Pored već spomenutih otoka Treća je brigada oslobađala i otoke Hvar, Šoltu, Korčulu i Pelješac.

Treća pomorska brigada oslobađala je i obalu i kopno Dalmacije i to: Makarsku, Omiš, Dugi Rat, Split, Šibenik, Kaštel Šućurac, Stari, Novi i Štafilić. U borbama Treće brigade za Trogir zbog junaštva i uspjeha dobila je naslov “udarna”. Borbe su dalje uspješno nastavljene za Drniš, Knin, pa u Hercegovini za Široki Brijeg i Mostar. Na ovom području osim 26. bila je i 9. dalmatinska divizija, a oslobođeni su bili i gradovi Bosne i Hrvatske Bihać, Gospić, Otočac, i Senj. Treća prekomorska brigada vodila je bitku i za oslobođenje Krka, Rijeke, Grobnika, Jelenja, Klane, Ilirske Bistrice, Postojne, ostalih dijelova Kvarnerskoga primorja, Istre i Slovenskoga primorja, Trsta te područja sve do Soče. Treća brigada imala je veliki broj žrtava i osim što je proglašena udarnom, dobila je i orden “bratstva i jedinstva”. Brigada od 2000 vojnika u početku je imala 50 članova KPJ-a i otprilike toliko članova SKOJ-a. Prigodom napuštanja Visa, u prosincu 1944. godine, imala je 150 članova KPJ-a, a nešto više članova SKOJ-a. U ožujku 1945. godine bilo je 307 članova KPJ-a (34 Srba, 64 Hrvata, 190 Slovenaca i 19 pripadnika drugih narodnosti). Članova SKOJ-a u ono vrijeme bilo je 364 (12 Srba, 152 Hrvata i 200 Slovenaca)³.

Prekomorske brigade vodile su ogorčene borbe protiv talijanskoga i njemačkoga fašističkoga i nacističkoga okupatora i domaćih kvislinga raznih narodnosti. Pored

---

² Isto, str. 77.

³ Isto, str. 112-118.

ostalih značajki koje su krasile ove brigade potrebno je naročito podsjetiti i na njihove velike žrtve. Tako je Prva i druga brigada imala 189 palih boraca – muškaraca i žena, Treća brigada 409 palih žrtava, Četvrta brigada 157, artiljerijska jedinica 12, tenkowska jedinica 162, avijacija 15, druge jedinice tih brigada 40, dakle, ukupno je poginulo 1045 boraca prekomorskih brigada u borbama protiv fašističko-nacističkih okupatorskih snaga i domaćih kvislinga.⁴ Svemu tome treba dodati na tisuće ranjenih boraca NOV-a i PO-a. Naš Radule obnašao je, rekosmo, odgovorne dužnosti u 3. prekomorskoj brigadi – politički komesar bataljuna i brigade, sudjelovao je neposredno u borbama te je bio ranjavan, a te su ga posljedice pratile čitav život. Isticao se svojim junaštvom, ljudskim, vojničkim i intelektualnim sposobnostima i osobinama. Poslije završetka rata u teškim danima sređivanja prilika i međunarodnopravnoga razgraničenja u Istri na Zonu A i Zonu B, nalazio se u Labinu u Istri na raznim odgovornim funkcijama i dalje kao djelatno vojno lice, oficir JNA. Konačno umirovljen u činu pukovnika 1963. godine.

3. Studije i sudjelovanje u obrazovnom procesu

Radule Butorović kako smo već rekli osnovnu školu i gimnaziju završio je u svom zavičaju u Nikšiću – Crna Gora. Studirao je u Beogradu, ali studij prekida početkom Drugoga svjetskoga rata. Slijedilo je razdoblje njegove antifašističke Narodnooslobodilačke borbe (1941. – 1945.). Nakon uspješno obavljenih poslova međunarodnopravnoga graničnoga razgraničenja između Jugoslavije i Italije 1953. godine odlazi u Beograd. Ovdje studira i završava Visoku vojnu akademiju. Zatim je bio predavač i profesor na visokim vojnim školama JNA, a u isto vrijeme bio je i znanstveni suradnik zbornika “Vojno delo” i u većem broju drugih vojnih časopisa. Stalno željan znanja paralelno završava još i Fakultet političkih nauka u Beogradu. I dalje izučava i objavljuje te kreće putovima što mu je omogućilo nastavak znanstvene karijere i stjecanja doktorata iz povijesnih znanosti na Sveučilištu u Ljubljani. Nakon umirovljenja 1963. godine nastavio je s pedagoško-nastavnim i znanstvenim radom kao profesor na Ekonomskom i drugim fakultetima Sveučilišta u Rijeci. Odgojio je plejadu mladih ljudi i naraštaja u duhu istine, humanizma, slobode, jednakopravnosti, tolerancije i suživota. Za njega možemo pouzdano reći da je anticipirao današnje stajalište i potrebu “cjeloživotnog učenja”, ugrađujući sebe u taj proces te je i svojim učinkovitim primjerom utjecao na suradnike, prijatelje i poznanike, a prvenstveno na svoje studente.

---

⁴ Isto, str. 415-455.

4. Prof. dr. sc. Radule Butorović kao znanstvenik na području povijesti i povijesnih znanosti

Suštinu povijesti i povijesne znanosti u interpretaciji prof. dr. sc. Radula Butorovića pokušat ćemo prikazati kroz primjer nastajanja i sadržaja njegove knjige “Sušak i Rijeka u NOB” koju je u Rijeci 1975. godine u povodu obljetnice pobjede i oslobođenja objavio Centar za historiju radničkoga pokreta i NOR Istre, Hrvatskoga primorja i Gorskoga kotara – Rijeka. Ta je knjiga zaista veličanstveno djelo, čak spomenik višegodišnjemu, strpljivomu povijesno-istraživačkomu radu, trudu i umijeću čovjeka, znanstvenika, koji ne preže od brojnih teškoća nepoznanica. Radule Butorović primio se toga zadatka kako bi sebi i drugima otkrio, prikazao, približio i objasnio izvore, korijene, razloge i način razvitka NOB-a Hrvatskoga, odnosno Kvarnerskoga primorja, a napose Sušaka i tadašnje Rijeke do 40-ih godina silom razdvojenih u dva grada čak i državnom granicom na potoku Riječine. Bio je svjestan obimnosti rada i težine zadatka, ali i pored svih predvidljivih i onih nepredvidljivih teškoća zaputio se krivudavim i strmim stazama povijesne znanosti i istrajavao do kraja. Jer kako sam kaže “pisanje o NOB-u i revoluciji shvaćao je kao njezino nastavljanje i stapanje s današnjim tokovima i sadašnjim uvjetima i vremenu”.⁵ Možemo samo pretpostaviti koji su i kakvi bili izazovi pri pisanju navedene knjige: složenost situacije u vremenu o kojem je riječ, sukobi koji izviru iz heterogenih međunacionalnih, međudržavnih, međupartijskih, međusavezničkih i drugih interesa. Trebalo je otkriti i razumjeti sukobe staroga i novoga, tadašnjih i sadašnjih stajališta o brojnim opterećenjima i nerješanim pitanjima. Razdirala ga je misao kako pisati istovremeno o Sušaku i Rijeci s obzirom na njihove specifičnosti. Sušak na istočnoj obali Rječine za cijelo promatrano razdoblje bio je izvorište i uporište ideje te organizacije KPH-a i NOP-a; iz njega su se one širile preko Rječine u Rijeku i dalje u Istru. Povijest i stvarnost Sušaka, susjednoga Kastva i drugih raznih punktova otpora i borbi nije se smjela prešutiti. Tu umjetnu granicu između Sušaka i Rijeke trebalo je rušiti jer je ona bila nepravedna, postavljena nasiljem i s imperijalističkom svrhom Kraljevine Italije. Rijeka i Istra (Riječani i Istrani) imaju nezaobilazne i autentične zasluge za svoje oslobođenje i ne bi bilo pošteno prikratiti ih u tom, već su stavljene u isti red zasluga Sušaka, Kastva, Hreljina, Kraljevice, Grobinštine, pa i ostalih dijelova Kvarnerskoga primorja i svih Primoraca.

Za obradu pojedinih segmenata povijesti toga vremena kad je Radule Butorović kretao u posao, nedostajalo je izvorne dokumentacije (građe), analitičkih

---

⁵ Radule BUTOROVIĆ, “Sušak i Rijeka u NOB”, Rijeka, 1975., str. 7.

radova i studija o razvitku NOP u Rijeci; dokumentacije je bilo malo, a teme čak i vrlo važne parcijalno i malo obrađene. Ratno vrijeme ima svoje “zakonitosti”, svoje konspiracije, malo pisanih materijala, a ni izvještaji političkih aktivista i tijela NOP-a i NOB-a u Rijeci (1941. – 1945.) nisu svi sačuvani. Trebalo je za podacima tragati u sačuvanoj građi Kotarskoga komiteta KPH-a Sušaka i Kastva, Mjesnoga komiteta Sušaka, Okružnoga komiteta KPH-a za Hrvatsko primorje, Oblasnoga komiteta KPH-a za Istru itd. Dakako, trebalo je pregledati i mnogobrojnu stručnu literaturu. Čovjek koji nije rođen, a niti odrastao u ovom kraju, koji nije boravio niti djelovao u promatranom razdoblju na ovome području i citiranim mjestima, objektivno ne može poznavati cjelovitu povijest i sve njegove sastavnice: političke, nacionalne, ekonomske, socijalne, klasne, demografske i druge indikatore života ljudi, njihov identitet, običaje, navike, svjetonazorske i druge vrednote. Dokumenta nema dovoljno pa je bilo nužno obaviti grupne i pojedinačne razgovore, tražiti i ishodovati izjave, sjećanja, bilješke iz ratnoga razdoblja te komparativnom metodom i nekim makar parcijalnim izvorima dolaziti do objektivnoga i činjeničnoga stanja. Možemo samo zamisliti kolika su nepoznanica bila ta brojna konspirativna imena (nadimci) političkih aktivista, pripadnika obavještajnih i borbenih grupa, ilegalnih punktova, tvornica, rajona itd. Dešifrirati svu širinu borbe s policijom, obavještajnim, vojnim službama neprijateljskih snaga. Učinjeno je bezbroj konzultacija sa suvremenicima i sudionicima pojedinih događaja, utvrđena točna imena ljudi, organizatora, punktova, sela i zaselaka. Pored navedenoga, tu su i rukovodstva društveno-političkih organizacija (komiteta KPH-a, SKOJ-a, odbori AFŽ-a, omladine i narodne vlasti). Knjiga je međutim i po stajalištu pok. prof. dr. sc. Radule Butorovića još uvijek otvorena, zahtijeva i traži daljnja istraživanja i proučavanja. A to se i radilo, eto, sve do danas, doduše znatno lakše jer pisci imaju u rukama njegovu knjigu.

Da bi se mogla istražiti, obraditi i napisati knjiga o Sušaku i Rijeci, trebalo je obraditi i njihovo šire gravitacijsko područje jer su međusobno povezani, a sve još i s višim partijskim i drugim rukovodstvima u čitavom Kvarnerskom primorju, Gorskom kotaru, Istri i ostaloj Hrvatskoj. Tako NOP i NOB Rijeke i Istre ne možemo promatrati izolirano zbog niza okolnosti i specifičnosti toga područja. Široki narodni osloboditeljski pokret ima ovdje niz poveznica: jaki fašistički aparat, teritorij u sastavu fašističke Italije, a NOP u Istri zbog poznatih se razloga brže razvija, nego u tadašnjoj Rijeci, i pozitivno utječe na raspoloženje masa i općenito situacije u gradu. Sve do sada rečeno i mnogo drugih mjerljivih faktora ukazuje na nužnost prikazivanja razvitka NOB-a, ne samo na Sušaku i Rijeci, već i u Kastvu i

ostalaj Kastavštini, na otoku Krku i drugim Kvarnerskim otocima, Istri, ostalim dijelovima Primorja i Gorskoga kotara. Rad na izradi knjige bio je naporan, poučan i sveobuhvatan sa svim poveznicama. Ovdje su prikazani stanje i razvoj NOP-a, njegovi uspjesi, neuspjesi, usponi i padovi, porazi, ali i konačne pobjede.

Nije bilo lako pisati povijest jednoga kraja i grada, dok su mnogi akteri još živi, a koji imaju i svoje viđenje događaja, svoju istinu, pa i subjektivni sud, ali, u cjelini uzevši, smatra se da je knjiga pravo “remek-djelo”, posebno kad se uzme u obzir da je to sačinio čovjek koji nije poznavao ovaj kraj, dušu njegova čovjeka, klasnu i socijalnu osnovu žitelja, njihovu nacionalnu strukturu i ukorijenjenost, životni credo i sustav vrijednosti života, rada, međusobna ophođenja i opterećenja, morala i identiteta općenito. Došao je ovamo sa zadatkom da se bori, da kao oficir usmjerava ratne operacije, da donese slobodu.

U ovoj knjizi je, u sasvim primjerenom odnosu i značenju, prikazana komponenta nacionalne i klasne borbe. Data je suština NOB-a naroda ovoga kraja, pa i politike KPH-a na čijim je temeljima izrastao NOP kao sveopći narodni pokret. I ovom prigodom ponavljamo i podsjećamo da NOP nije izrastao samo u borbi za nacionalno, već i socijalno oslobođenje te pravednije i bolje društvene odnose. NOB je bio rat protiv bezdušnoga tlačitelja, izrabljivača, okupatora, fašizma Kraljevine Italije i nacizma Njemačke, ali, i njihovih domaćih slugu – ustaša, četnika – *nedićevaca* i *ljotićevaca*, *belogardejaca*, *balista* i drugih koji po čitavoj skali zločina stoje uz bok svojih mentora i gazdi. Borci NOR-a – antifašisti stvorili su temelje države Hrvatske sa ZAVNOH-om i na njegovu čelu s Vladimirom Nazorom uspostavili njezine prirodne granice, vratili otuđene i pokorene krajeve matici zemlji Hrvatskoj, a Sušak i Rijeka su postali njezin nerazdvojni dio, kao i ostalo Kvarnersko primorje, te Istra i Gorski kotar. O svemu tome imamo dokumentirano svjedočanstvo upravo u knjizi Radule Butorovića⁶ o kojoj je riječ.

Prof. dr. sc. Radule Butorović osim što je prisutan u povijesnoj znanosti uopće, a time i naznačenoj knjizi, općenito je prikazan u ediciji “Primorci”, izdanoj u Ljubljani 1965. godine. Pisao je i dijelove knjige “Tretja prekomorska brigada” od autora Alberta Kluna (1965.). Njegovi su radovi objavljeni i u zbornicima više znanstvenih skupova: NOB Rijeke (1983. i 1988.) u periodičnom zborniku “Historija” Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Rijeke, Primorja i Gorskoga kotara; u zborniku “Pazinski memorijal” Katedra Čakavskoga sabora, Pazin; u knjizi “SKJ 1919. – 1979. Istra – Hrvatsko primorje – Gorski kotar” izdane 1980.; bio je suradnik na izradi prve sinteze “Povijesti Rijeke”

---

⁶ R. Butorović, n. dj.

na hrvatskom jeziku 1988. Brojni su i njegovi tekstovi u dnevnim časopisima i zbornicima: u *Dometima*, *Jadranskom zborniku*, časopisu *Rijeka* itd. Zajedno sa svojim ratnim drugom, pjesnikom i sveučilišnim prof. dr. sc. Zoranom Kompanjetom napisao je znanstvenu recenziju za knjigu “Otkrivanje Italije” autora Vlade Vujovića, izdane 2002. u Zagrebu i promovirane u Rijeci iste godine. Bio je redoviti sudionik znanstvenih skupova Povijesnoga društva *Rijeka* i drugih, a također i brojnih okruglih stolova, tribina, tiskovnih konferencija, a održao je i niz javnih predavanja i obavio mnogo razgovora.⁷

5. Završni naglasci, stajališta i poruke iz povijesnih djela Radula Butorovića

Po dobrom običaju Povijesnoga društva *Rijeka* i Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU Rijeka – skromno, ali dostojanstveno obilježavamo petu obljetnicu smrti našega poznatoga, dragoga i uvaženoga prof. dr. sc. Radule Butorovića, zaslužnoga znanstvenika Grada Rijeke, Primorsko-goranske i Istarske županije te Republike Hrvatske u cjelini. To činimo iz dubokoga pijeteta prema njemu kao ličnosti, čovjeku humanisti, intelektualcu veoma visokih dosega, stvaratelju, povjesničaru iznimna senzibiliteta, raskošnoga povijesnoga umijeća i zanata. Radule Butorović primjer je ljudskoga poštenja, prijateljstva, postojanih moralnih, društvenih, političkih, antifašističkih i civilizacijskih načela i vrijednosti. U teškim i sudbonosnim danima za narode i narodnosti bivše Kraljevine Jugoslavije stao je i svrstao se na pravu stranu svoga naroda, žrtvovao se, borio, bio kažnjavan, utamničen, logoraš, aktivni je borac protiv nacifašističkoga okupatora i njegovih kvislinga, ranjavan, pohvaljivan, unapređivan; osloboditelj je prostora i naroda bivše Jugoslavije, a posebno dijelova Dalmacije, Bosne i Hercegovine, Like, Kvarnerskoga primorja, Rijeke, Istre, Slovenskoga primorja i Trsta te dalje sve tamo do rijeke Soče. Poslije pobjedničkih ratnih operacija stao je u obranu izvojevane slobode naroda Istre, Rijeke i Slovenskoga primorja do njihova konačnoga sjedinjenja sa matičnom zemljom Hrvatskom i Slovenijom u Novoj Jugoslaviji. Dakako, dobro je razumio obranu i podržao i osamostaljenje Republike Hrvatske 1990. godine.

Pored nabrojenoga, valja i ovoga puta istaći njegovu upornost i dosljednost u obrazovnu procesu. Nakon prekinutih studija za vrijeme Drugoga svjetskoga rata, čim su mu uvjeti to dozvoljavali, završava najvišu vojničku školu – Vojnu akademiju, a paralelno završava i Fakultet političkih znanosti. Potom sudjeluje

---

⁷ Svi navedeni radovi, knjige, recenzije, predgovori i pogovori, navedeni su u prikazanim djelima.

u pedagoško-nastavnom zvanju kao predavač i profesor na vojnim školama i akademiji, surađuje priložima u tada prestižnim vojničkim časopisima i drugim pisanim medijima. Njegov neumorni znanstveni nerv, sposobnost, upornost i radišnost omogućili su mu stjecanje akademske titule doktora povijesnih znanosti. Umirovljen u činu pukovnika JNA 1963. godine posvetio se i dalje obrazovnoj karijeri kao profesor na Ekonomskom i drugim fakultetima Sveučilišta u Rijeci. Na ovim je poslovima i zadaćama obrazovanja i odgoja mladih naraštaja postigao zavidne rezultate.

Nedavno objavljeni rezultati opsežnih istraživanja (na velikom uzorku) Instituta "Ivo Pilar" u Zagrebu pokazala su da je nacionalni ponos Hrvata i danas baziran na sljedećim vrijednostima: prirodne ljepote i sportska dostignuća, povijest našega naroda, književnost i umjetnost općenito te znanost. To pokazuje da je povijest na samom vrhu ljestvice nacionalnoga ponosa hrvatskoga naroda. Upravo tomu, tj. povijesti, naglašavam, uglavnom povijesti, taj naš Crnogorac posvetio je i to bez ostatka čitav svoj život. Osim predavanja studentima i drugim skupinama građana, pisao je i povijesne knjige, a kao primjer smo naveli knjigu "Sušak i Rijeka u NOB". To zaista ističemo kao važan primjer, kao pouku i poruku.

Radule Butorović rodio se, rastao, stasao i radio do svoje pozne dobi, do visokih godina života u drugim sredinama, da bi znatan dio drugoga dijela života posvetio Rijeci i njezinu području. Napisao je čak i doktorat koji je objavljen kao znanstveno djelo o jednom gradu i okolici koju ranije nije poznao. Već smo pisali o preprekama koje je morao savladati da bi stigao do cilja. Došao je do toga uz nadljudske i maksimalne napore i napisao knjigu života, knjigu za sadašnje i buduće generacije. Sve je moguće ako imamo odlike znalca, samopoštovanja, ustrajnosti, intelektualnoga poštenja, znatiželje, radišnosti, poštivanja i prihvaćanja drugoga i drugačijega (svjetonazor, nacionalnost, vjera, dob, spol, jezik, kulturu, boju kože, stupanj obrazovanja, socijalni status i porijeklo, običaje, identitet i druge značajke civilizacijskoga dostignuća). Osim citiranih knjiga o povijesnoj zbilji jednog vremena ovih prostora, rekosmo, objavljeni su i u brojnim drugim edicijama, u zbornicima, časopisima njegovi rezultati znanstvenih istraživanja i proučavanja, pisao je i objavljivao u brojnim dnevnim tiskovinama, izlagao na znanstvenim skupovima i drugim oblicima govornoga komuniciranja. Ovakva RADULA zadržali smo u trajnoj uspomeni. Neka on i njegovo djelo budu svima nama primjer plodnoga života, cjeloživotna intelektualnoga rasta, razvoja i stvaralaštva.

RIASSUNTO

*IL CONTRIBUTO ALLO STUDIO DELLA VITA E DELL'OPERA
DEL PROFESSORE RADULE BUTOROVIĆ (1918-2003)*

Mr. sc. Mario DAGOSTIN

Radule Butorović nato in Montenegro, zona Nikšić, ha dovuto lasciare l'università a Belgrado a seguito dell'occupazione nazifascista e della dissoluzione del Regno di Jugoslavia. Ritornando così nel paese natale è diventato capo della rivolta antifascista. Di seguito è stato catturato, condannato a morte e portato nei campi di concentramento in Italia dove ha fatto parte anche della rivoluzione all'interno del campo. Dopo la capitolazione del Regno d'Italia ha preso parte nello sviluppo della resistenza italiana. Si è arruolato nelle brigate d'oltremare del NOV e PO di Jugoslavia. È tornato in questi territori come ufficiale della brigata dalmata ed ha combattuto per la liberazione delle zone di Bosnia ed Herzegovina, della Lika, della costa croata e slovena, includendo Trieste fino all'Isonzo. Nell'Istria e nel territorio fiumano rimane fino agli anni 50 e poi a Belgrado finisce gli studi all'Accademia militare e alla Facoltà di Scienze Politiche. Radule Butorović va in pensione come colonnello. Ha ottenuto il titolo di Dottore in scienze a Lubiana con il tema su Fiume nel NOR. Insegna nelle scuole superiori e nelle facoltà. Negli ultimi decenni ha vissuto e lavorato a Fiume. Ha pubblicato una serie di articoli e libri.

Parole chiave: Radule Butorović; seconda guerra mondiale; NOV; Fiume

SUMMARY

*A TRIBUTE TO THE RESEARCH OF THE LIFE AND WORK OF
PROF. DR. SC. RADULE BUTOROVIĆ (1918–2003)*

Mario DAGOSTIN, MA

Radule Butorović from the area of Nikšić, Montenegro, had to interrupt his studies in Belgrade in 1941 due to Nazi-fascist occupation and break of Kingdom Yugoslavia. He returned to his native land and became an active leader in anti-fascist uprising, he was captured, sentenced to death, taken to concentration camps in Italy where he participated in camp rebellion. He joined the Overseas Brigade of National Liberation Army and Resistance Movement of Yugoslavia. He returns and participates in the war as the officer of Dalmatian Brigade in battles for liberation of parts of Bosnia and Herzegovina, Lika, Croatian and Slovenian coast, including Trieste and area around Isonzo river up to 1945. He remained in Istria and Rijeka area until the 50's and then he completed the High Military Academy and faculty of Political Sciences in Belgrade. He retired as a colonel. He acquired his doctorate degree in Ljubljana with the thesis on Rijeka in National Liberation War. He lectured at colleges and universities. He has spent his last decades in Rijeka. He published numerous papers and books.

Key words: Radule Butorović; Second World War; National Liberation Army; Rijeka